

Rapport 2007:36

Arkeologisk förundersökning/antikvarisk kontroll

Kulturlager i Badhusgatan Badhusgatan-Ågatan

RAÄ 153

Linköpings stad och kommun
Östergötlands län

Ann-Charlott Feldt

Kulturlager i Badhusgatan

Badhusgatan-Ågatan

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning.	4
Syfte	6
Metod och dokumentation	6
Resultat och tolkning	6
Referenser	7
Tekniska uppgifter.	9

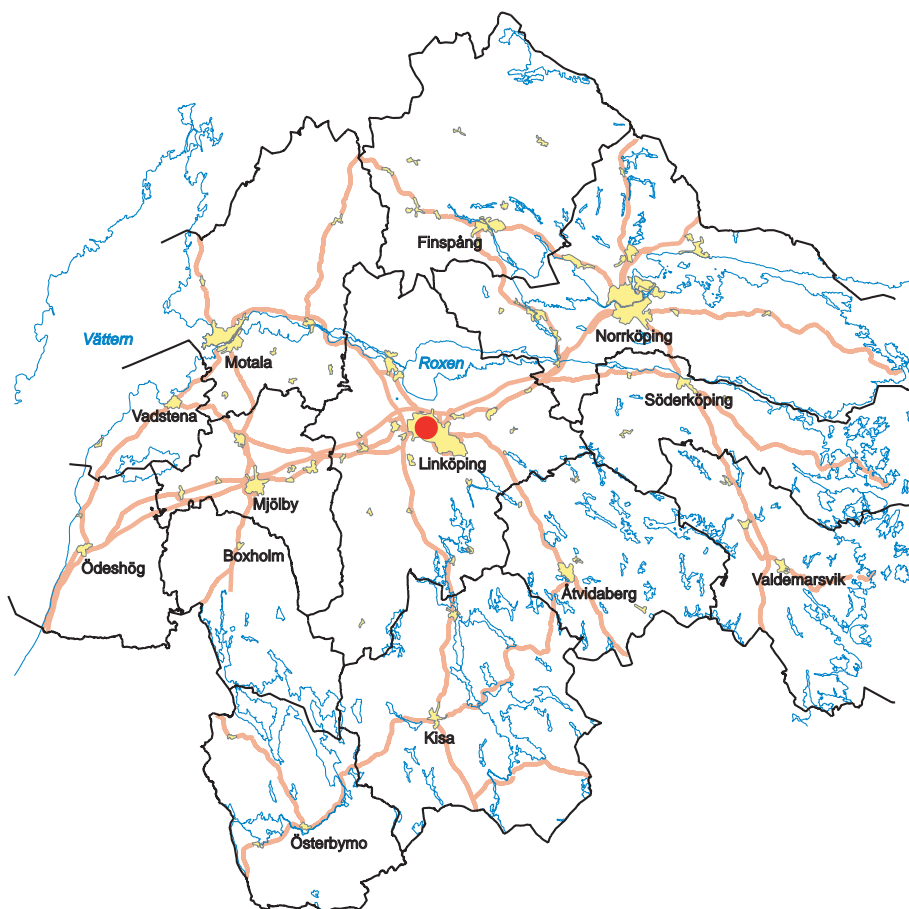
Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
K U L T U R M I L J Ö A V D E L N I N G E N

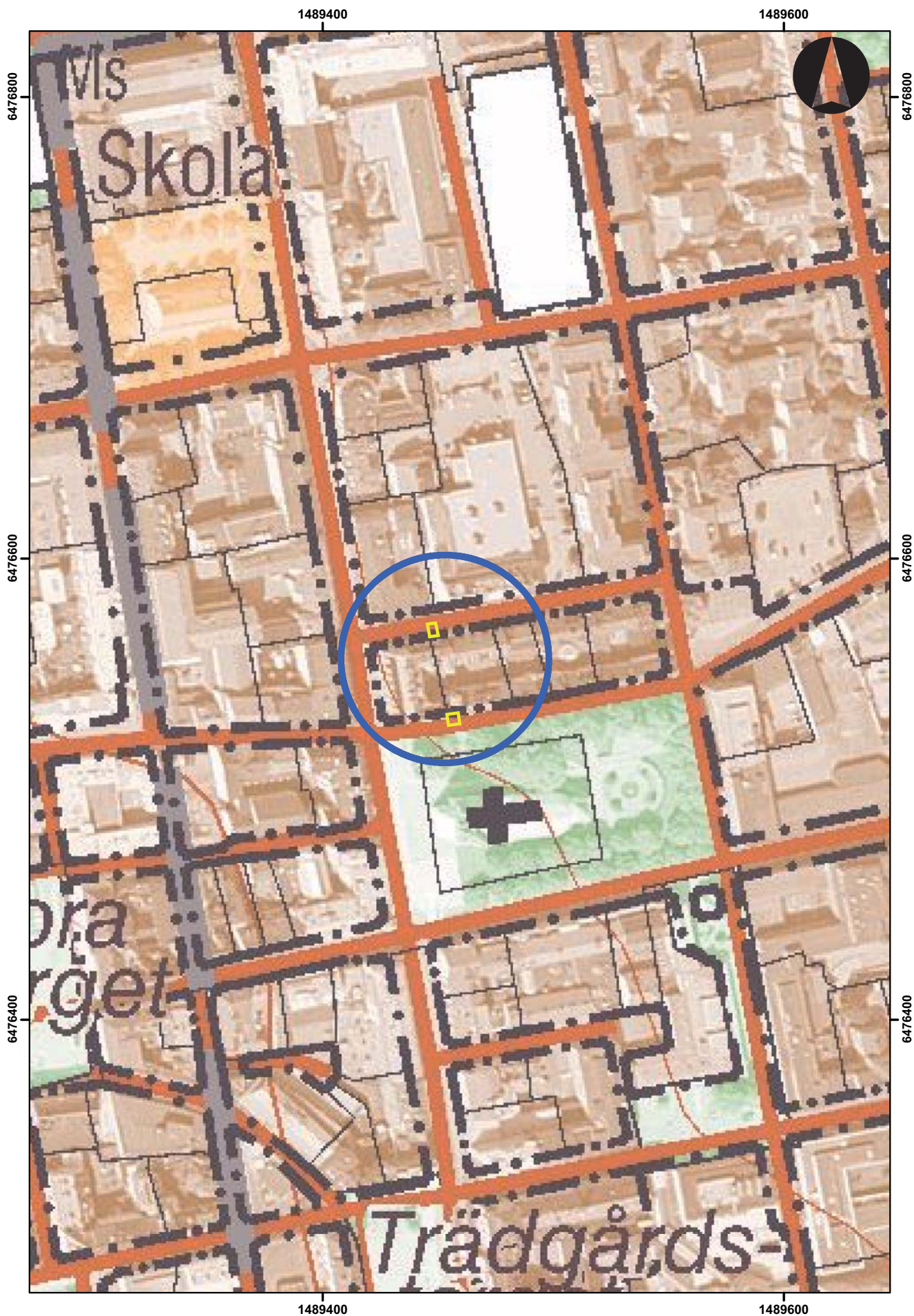
Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

Sammanfattning

I samband med schaktning för nya dagvattensrör i Badhusgatan och Ågatan inom Linköpings medeltida stadsområde, RAÄ 153, genomfördes en antikvarisk kontroll. Schaktet i Ågatan berörde enligt uppgift från uppdragsgivaren endast sentida fyllnadsmassor. I Badhusgatan framkom leriga, gråsvarta kulturlager på ca 0,6 m djup under gatan. Undergrunden, som i denna del av staden utgörs av lera, framkom på ca 1,0 m djup. Varken spår efter begravningar eller keramikproduktion framkom i schakten.

Ann-Charlott Feldt
antikvarie





Figur 2. Utdrag ur Digitala fastighetskartan med undersökningsområdet markerat. Skala 1:10 000.

Inledning

Med anledning av schaktningar för nya dagvattensrör inom RAÄ 153, Linköpings medeltida stadsområde, genomfördes en arkeologisk förundersökning. Arbetet omfattade schaktning i Badhusgatan och Ågatan. Den arkeologiska förundersökningen utfördes efter beslut av Länsstyrelsen i Östergötlands län. Uppdragsgivare var Tekniska Verken i Linköping AB, vilka även svarade för de arkeologiska kostnaderna. Ansvarig för arbetet i fält samt rapporten var undertecknad.

Arbetet i Badhusgatan utfördes under mars 2006, som en antikvarisk kontroll, i samband med schaktningarna. Schaktningen genomfördes i en befintlig äldre ledningssträckning. Schaktet i Ågatan kom att grävas under våren 2007 utan att någon arkeolog kontaktades. Enligt uppgift från uppdragsgivaren berördes endast sentida fyllnadsmassor.

Områdesbeskrivning

Det aktuella området ligger i Linköpings innerstad, inom det medeltida stadsområdet, RAÄ 153. Vid tidigare genomförda undersökningar i anslutning till den här aktuella sträckningen har både medeltida och yngre kulturlager och anläggningar påträffats. De tidigare påträffade äldre lämningarna längs sträckan varierar mycket, både i omfattning och karaktär.

De två gator som berörts av schaktningarna är Badhusgatan och Ågatan. Badhusgatan är en kort gatustump som sträcker sig mellan Repslagaregatan och S:t Larsgatan. Gatan har fått namn efter det badhus som uppfördes 1886 på hörnet mot Repslagaregatan (Hök 1968). Gatan som endast är ett kvarter lång åtskiljer kvarteren Badhuset och Borgmästaren.

Direkt efter den stora stadsbranden 1700 skissades på en ny gata som skulle sträcka sig från det nordöstra hörnet på domkyrkans kyrkogård och ner till Stångån. Denna tänkta gata skulle löpa ungefär där den nuvarande Badhusgatan går fram. Först på stadskartan från 1882 har delar av den planerade gatan kommit till stånd under namnet Biskopsgatan, ett namn som den behåller ännu på stadskartan från 1914.

I och i anslutning till Badhusgatan har ett antal små arkeologiska undersökningar utförts. Inne i kv Badhuset påträffade man 1929 en grav (SR 23). Vid en undersökning i anslutning till kv Badhuset 13 (Skoglund 1996) konstaterades kulturlager med en mäktighet på ca 0,6 m. Det övre lagret utgjordes av ett brandlager och därunder fanns ett homogent lerigt kulturlager av samma karaktär som är vanligt förekommande i den del östra och norra delen av staden (se t ex Björkhager m fl 2004). En likartad lagerbild

framträdde undersökningar i kv Borgmästaren 14 (Lindberg 2002) och vid undersökningar av flera schakt i Badhusgatan under hösten 2005 (Feldt 2006).

Ågatan sträcker sig idag från Barfotegatan i väster till Hamngatan i öster. Gatan tillhör den medeltida stadens gatunät och finns omnämnd 1486 som Badstuvugatan. Den återkommer sedan i de skriftliga notiserna under flera olika namn såsom; Badstugatan 1492, Vattengatan på 1650-talet och Åågatan, 1757. År 1800 har Ågatan flera olika namn på olika etapper; på sträckan Repslagaregatan – S:t Larsgatan benämns den Nygatan (Hök 1968).

Denna gata har i mycket fått behålla sin medeltida karaktär där den vindlar sig fram genom staden. Den har fungerat som en genomfartsled för den öst-västliga trafiken men även som en transportled för vatten. Gatan var 1698 i ett så uselt skick att de borgare som nyttjade den för vattentransporter beslutade att gemensamt se till att den blev stensatt (Hök 1968).

Vid flera tillfällen har man planerat att rätta ut eller ersätta gatan, något som avsatt spår i de olika stadskartorna. Det har även föreslagits att gatan helt skulle läggas igen men den har trots allt fått behålla sin gamla böjda sträckning genom staden. I samband med den förödande stadsbranden år 1700 klarade sig husen längs Ågatans östligaste del vilket säkert bidragit till att gatan fått behålla sin sträckning i denna del.

I det aktuella partiet av Ågatan har inga arkeologiska undersökningar genomförts. Undersökningar i samband med ledningsschaktningar har dock utförts längre österut, i korsningen Ågatan – Repslagaregatan vid kv Borgmästaren 11 (Hörfors 1992; Feldt 2005). Vid dessa påträffades två skikt med rustbäddar och spår av gator åtskilda av tunna kulturlager. I kulturlagren påträffades rikligt med keramik varav en stor andel var felbränd. Området har använts för att dumpa misslyckad keramik från de närbelägna krukmakerierna under 1500-1700-talet. Keramiken har bl a använts som väggrus. Vid undersökningarna fastställdes att kyrkogården vid S:t Larskyrkan inte sträckt sig ut i Repslagaregatan norr om Ågatan.

Undersökningar i S:t Lars kyrkotorgs nordvästra hörn utfördes 1945 i samband med schaktningar för en branddamm och en transformator (Olsson 1945). Vid dessa påträffades flera gravar samt en gråstensmur som löpte i nord-sydlig riktning. Delar av muren kom åter i dagen 1990 då schaktningar för elkablar genomfördes i Linköpings innerstad (Feldt 1991). Lämningarna framkom på ca 0,5 m djup. Vid undersökningen 1945 tolkades muren som rester efter den bogårdsmur som uppfördes 1751. I anslutning till muren framkom även kulturlager och trärester som bedömdes höra till 1700-talets senare del. Därunder fanns kyrkogårdsjord.



Figur 3. 1696 års stadskarta med de aktuella schakten markerade. Skala 1:10 000

Syfte

Syftet med den arkeologiska förundersökningen var primärt att styra markingreppet så att fast fornlämning skadades så lite som möjligt av arbetsföretaget. Fast fornlämning som berördes av schaktningen skulle undersökas avseende karaktär och omfattning, samt om möjligt dateras.

Inför undersökningen ställdes nedanstående fem frågeställningar upp som särskilt skulle beaktas:

- Finns det spår efter begravningar i schakten?
- Finns det lämningar efter keramikverkstäder i schakten?
- Går det att fastställa huruvida schaktet i Ågatan löper i medeltida tomt- eller gatumark?
- Går det att fastställa när Ågatan etableras på det aktuella partiet?

Metod och dokumentation

Den arkeologiska förundersökningen utfördes i form av en antikvarisk kontroll i samband med schaktningen i Badhusgatan. Fast fornlämning som påträffades undersöktes och dokumenterades på ritning i profil. Ingen del av schaktsträckningen handgrävdes. Inga föremål påträffades.

Schaktet i Ågatan kom att grävas utan att någon arkeolog kontaktades, vilket innebär att ingen dokumentation finns från detta schakt med undantag för de iakttagelser som förmedlats av uppdragsgivaren.

Resultat och tolkning

I Ågatan öppnades ett schakt på gatans norra sida i höjd med kv Borgmästaren 2. Schaktet var placerat i ett befintligt ledningsstråk. Enligt uppdragsgivaren berördes endast sentida fyllnadsmassor. Enligt uppgift var schaktlängden var ca 5 m, bredden ca 1,5 m och djupet ca 1,5 m.

I Badhusgatan öppnades ett schakt på gatans norra sida i höjd med kv Borgmästaren 2. I detta framkom leriga gråsvarta kulturlager på ca 0,6 m djup under gatan. I kulturlagret påträffades enstaka djurben. Dessa tillvaratogs ej. Undergrunden, som i denna del av staden utgörs av lera, framkom på ca 1,0 m djup.

Det homogena, grå, leriga kulturlager som påträffades i Badhusgatan (lager 3) är av samma karaktär som de som tidigare påträffats vid undersökningar i Linköpings norra och östra utkanter, t ex på Magasinstorget 1998 (Feldt & Ohlsén 1998), Bastuplan (Ohlsén & Ternström 2001) och Repslagaregatan (Feldt 2005). Hur detta lager uppstått är oklart. Utseendet är likartat mellan olika nivåer i lagret. Det finns inga tydliga skiktningar. Det har däremot visat sig att dessa lager ofta uppvisar en tydlig fyndstratigrafi och ibland även innehåller konstruktioner av olika slag (Björkhager m fl 2004).

Av de i förväg uppställda frågeställningarna var det av orsaker som redovisats ovan inte möjligt att besvara de som gällde schaktet i Ågatan. När det gällde frågorna rörande Badhusgatan kan det konstateras att det varken framkom spår efter begravningar eller keramikproduktion i schaktet.

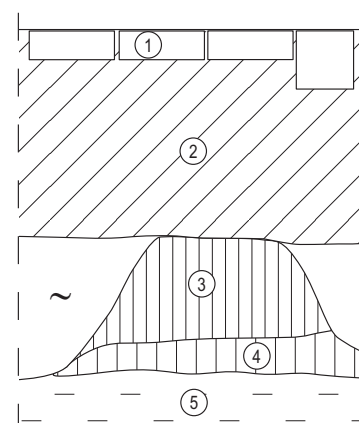
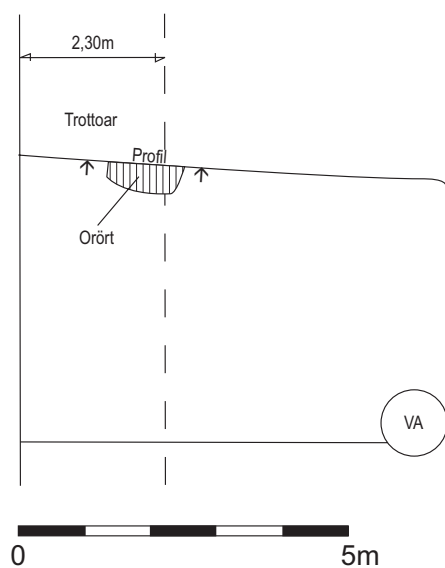


Figur 4. Situationsbild från undersökningarna. Foto Lasse Norr, ÖLM.

Referenser

- Arkivhandlingar, topografiska arkivet. Östergötlands länsmuseum
- Björkhager V, Feldt A-C, Ohlsén M & Ternström C. 2004. Linköpings utkantslager. *Kulten Makten Människan*. Östergötland 2003. Linköping.
- Feldt A-C. 1991. *Innerstaden, (Badhusgatan, Klosteratan, S:t Larsgatan, Ågatan och S:t Larserken) Linköping, Östergötland*. Arkeologisk förundersökning. Rapport, Östergötlands länsmuseum.
- Feldt A-C. 2005. *Felbränd keramik och modern teknik - fjärrkyla genom det medeltida Linköpings östra delar*. Arkeologisk förundersökning för fjärrkyla i Repslagaregatan – Ågatan – Snickaregatan - Nygatan, Linköping, Östergötland. Rapport 2005:63, Östergötlands länsmuseum.
- Feldt A-C. 2006. *Fragment av en fornlämning*. Arkeologisk förundersökning. Badhusgatan-Ågatan, Linköping, Ög. Rapport 2006:37. Östergötlands länsmuseum.
- Feldt A-C. & Ohlsén M. 1998, Magasinstorget, Linköping. Arbetsmaterial. Östergötlands länsmuseum.
- Hök I. 1968. *Gatunamn i Linköping*. Linköping.
- Hörfors O. 1992. *Kv Borgmästaren 11, Repslagaregatan/Ågatan, Linköpings stad, Östergötland*. Rapport Östergötlands länsmuseum.
- Lindberg M. 2002. *Östgöta Correspondentens tryckeri*. Kv Badhuset 14, Linköping, Ög. Arkeologisk förundersökning, Rapport 4:2002, Östergötlands länsmuseum.
- Ohlsén M. & Ternström C. 2001. *Utkanten i centrum, Arkeologi i det medeltida Linköpings utkant*. Bastuplan, Linköping, Ög. Arkeologisk undersökning, Rapport 102:2001, Östergötlands länsmuseum.
- Olsson N. 1945. Arkeologisk undersökning på S:t Lars kyrkoplan, Linköpings stad, Östergötland, Arkivhandlingar. Östergötlands länsmuseum.
- Skoglund (Ohlsén) M. 1996. *Kv Badhuset 13, Linköpings stad, Östergötland*. Rapport Östergötlands länsmuseum.
- Stadsarkeologiskt register (SR) över Linköping. Arkivhandling Östergötlands länsmuseum.
- Stadskartor över Linköping från följande år: 1651, 1696, 1700, 1733, 1734, 1757, 1800, 1811, 1815, 1834, 1850, 1867, 1882-87, 1898-1900 och 1914.

Dnr 116/06:1



- ① Cementplattor, Trottoar
- ② Bärlager och grusfyllning
- ③ Kompakt, gråbrun, lerig kulturjord
- ④ Infiltrerad lera
- ⑤ Undergrund av lera



Badhusgatan

Linköpings stad och kommun, Ög
RAÄ 153
Plan- och profilritning
Skala 1:20 och 1:50
Dnr 116/06
2006-03 Ann-Charlott Feldt
Renritning Johan Levin

8 Figur 5. Plan och profilritning.

Tekniska uppgifter

Sträcka	Badhusgatan-Ågatan
Stad	Linköping
Kommun	Linköping
Län & landskap	Östergötland
Fornlämningsnr	RAÄ 153
Ekonomiskt kartans blad	085 57 (8F 5h LINKÖPING)
Koordinater	X6476570 Y1489447, X6476530 Y1489457
Koordinatsystem	RT90 2,5 gon W
Höjdsystem	Lokalt
Typ av ärende	Arkeologisk förundersökning / antikvarisk kontroll
Länsstyrelsens dnr	431-3669-06
Länsstyrelsens beslut	Muntligt mars 2006, skriftligt 2006-05-08
Länsstyrelsens handläggare	Carin Claréus
Länsmuseets dnr	116/06
Länsmuseets kontonummer	530445
Uppdragsgivare	Tekniska Verken i Linköping AB
Kostnadsansvarig	Tekniska Verken i Linköping AB
Fältarbetsledare	Ann-Charlott Feldt
Personal	-
Fältarbetstid	2006-03-15 – 2006-03-23, 2007-05-09
Totalt undersöktes	Ca 6 löpmeter
Fynd	Nej
Foto	Digitala bilder
Analyser	Nej
Grafik	Johan Levin
Renritning	Johan Levin
Grafisk form	Johan Levin
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket dnr 507-99-499
ISSN 1403-9273	Rapport 2007:36 © Östergötlands länsmuseum



I samband med schaktning för VA i Badhusgatan och Ågatan inom Linköpings medeltida stadsområde, RAÄ 153, genomfördes en antikvarisk kontroll. Schaktet i Ågatan berörde enligt uppgift endast sentida fyllnadsmassor. I Badhusgatan framkom leriga, gråsvarta kulturlager på ca 0,6 m djup under gatan. Undergrunden, som i denna del av staden utgörs av lera, framkom på ca 1,0 m djup.